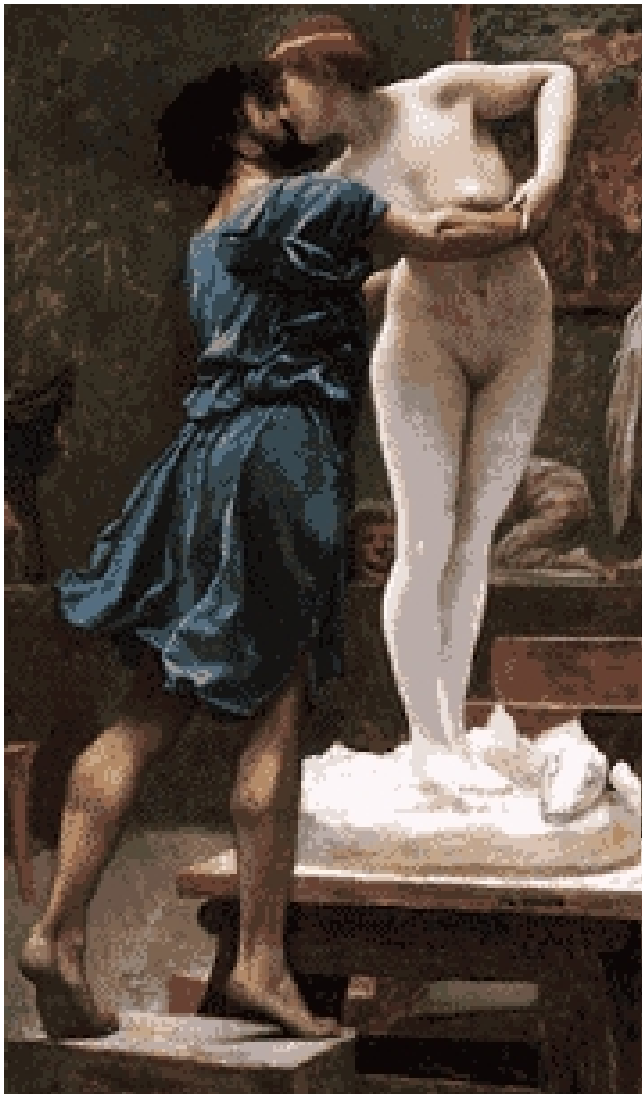

Pygmalion

2012. február 02. csütörtök, 10:34 - Módosítás: 2012. február 02. csütörtök, 11:14

19:00, Szombat (február 4.), DUNA Televízió

Pygmalion

magyar tévéjáték, 102 perc, 1982

rendező: Ádám Ottó

szereplő(k):
Husztai Péter
Kiss Mari

Márkus László
Sulyok Mária
Gyabronka József
Psota Irén
Hűvösvölgyi Ildikó
Haumann Péter
Gombos Katalin
Vándor József
Fillár István

Henry Higgins nyelvtudós fogadást köt Pickering ezredessel, hogy Lizából, az egyszerű, szegény virágáruslányból hat hónap alatt úrinőt farag. Liza beköltözik a professzorhoz, s kezdetét veszi a kemény munka. Liza beszélni tanul, s megismerkedik a jó modor alapelemeivel. Jól halad a tanulásban, ezért néhány hónap múlva főpróbát tartanak Henry édesanyjának fogadónapján. Liza már szép kiejtéssel beszél ugyan, de szóhasználata a régi. Hat hónap elteltével a nagy fogadáson Liza kitűnően szerepel, Higgins és Pickering elégedettek, de a lánnyal nem törődnek, meg sem dicsérik. Liza másnap reggelre eltűnik...

*

Ovidius
Metamorphoses X. 243-297. sorok.

PYGMALION

Pygmalion, látván, hogy ezek mily vétkesen élnek,
elborzadt buja bűnűktől, mit az asszonyi szívnek
nyújt bővebben a természet, nem vett maga mellé
asszonyt, nőtlen élt, nőtlen volt ágya sokáig.
Nagy művészettel készített szobrot eközben
hó elefántcsontból, amilyen szép nő a világra
nem születik sohasem; s a saját művébe bolondult.
Élő szép szűznek vélhetnéd könnyen e szobrot;
tán a szemérem tiltja csupán mozdulnia, vélnéd;
művészet fedi el, hogy csak művészet. Az ámult
Pygmalion az utánczott testtől gyúl szerelemre.
Ujjaival művét tapogatja: ha emberi test-e
vagy csak ivor; s hogy ivor, nem vallja be mégse magának.
Csókokat ad, s hiszi: kap; szól hozzá, tartja ölében,
és hiszi: ujjai lágy testébe nyomódnak a lánynak,
s fél, hogy kék folt kél a leányon, ahol tapogatta.

Mond gyöngéd szavakat, s azután ami kedves ajándék
mindig a lánynak, elé viszi: kagylót, síma kövecskét,
gyöngé madárcákat, sokezerszinű tarka virágot,
szép liliomszálat, festett labdákat, a fákról
Heliasok könnyét; testére ruhákat is aggat;
ujjait ékkővel s a nyakát csinosítja nyakékkal;
gyöngéd gyöngy a fülére, kerül kebelére kősöntű:
mind illik neki ez; s nem csúnyább meztelenül sem.
Sidoni bíborral készült kerevetre teríti,
hitvesnek hívogatja, pihér párnára nyugosztja
végre nyakát, valamintha csak érezhetne akármit.

Jött Venus ünnepe, mely Cyprusban mindig igenszent,
és, szarvuk körülöntve arannyal, hullnak a tulkok
áldozatul, hősín nyakukat bárd metszi keresztül,
füstöl a sok tömjén; s ő, mint kell, áldozat-adva
áll meg az oltárnál, s félénk szava szól: "Ha ti mindent,
égiek, adhattok, vágyom feleségemül..." Azt nem
merte kimondani: "Őt", pusztán: "... egy olyant, ki
hasonló."

Csakhoggy arany Venus átértette (hisz ünnepi napján
ott volt), hogy mire áhitozik; s hogy kedvez e vágnak,
égig háromszor lobogó lánggal kimutatta.

Pygmalion hazatér, lányszobrát lánti szeretné,
ágyra lefekteti, ád csókot neki, érzi: melegszik;
ajkát nyomja reá ismét, mellére az ujját:
s lám az ivor lágyul, s már nem mereven, benyomódik
vágó ujjá alatt, valamint a hymetti viasz, ha
nap heve éri, puhul, ha hüvelyk meggyúrja, igen sok
más alakot vesz föl, használják, hasznos eképp lesz.
Ámul, félve örül, s aggódik, hátha csalódik,
most a szerelmes, a vágyott lányt érinti meg újra.
Élő test! Ereit már verni tapintja hüvelyke.

Most azután a Paphos-beli hős szívbeli szavakkal
adja Venusnak a háláját; és ajkait immár
nyomja a nem hazudott ajkakra; a szűz meg a csókot
érzi, el is pirul, és félénk szemeket vet a fényre,
és egyszerre az ég boltját és látja szerelmét.

Eljön az istennő is, mit megadott, ama nászhoz,
és hogy a holdnak szarva kerekre kilencszer egészül,
jó a világra Paphos, nevet ő ad majd a szigetnek.

*

MEK**George Bernard Shaw
Pygmalion****ISMERTETŐ**

A görög monda szerint Pygmalion, a szobrász, kifaragta Galathea szobrát, beleszeretett, és a márványalak megelevenedett. Shaw modern Pygmalionja - a bogaras fonetikaprofesszor - eleven anyagból gyúrja alkotását: hercegnőt formál egy virágáruslányból. Rengeteg fárasztó gyakorlás során a lány elsajátítja a fonetika és az úri viselkedés szabályait. Ám a századforduló Angliájában játszódó komédiában a szép legenda boldog kiteljesedése elmarad: a lány és a professzor között nem szövődik igazi, nagy szerelem. E darab nyomán készült a My Fair Lady című amerikai musical.

Forrás: Móricz Zsigmond Színház
<http://www.moriczszinhaz.hu>

George Bernard Shaw
Pygmalion

Fordította: Mészöly Dezső

OLVASHATÓ

<http://mek.oszk.hu/00400/00497/#>

*

GEORGE BERNARD SHAW
(1856-1950)

Aki nagyon sokáig él, annak sok mindenre van ideje, és nem késik le semmiről. G. B. Shaw, aki a XX. század egyik legtermékenyebb színpadi szerzője, csak 42 éves korában írta első színdarabját. De hát utána még 52 évig élt. Nem sokkal halála előtt mulatságos darabot írt

Newtonról és a tudóst meg nem értő urakról. És vénséges vénen sem ágyban, párnák közt halt meg, hanem leesett a bicikliről, és koponyatörés tett pontot tevékeny élete végére.

Ír volt, egy évszázadokban emlékező, de évtizedek alatt elszegényedett őskelta arisztokrata család fia, de alaposan össze nem illő szülők gyermeke. Az apa részeges semmittevő, afféle kártyás-tarhás, őseire hangzatosan büszke úri kocsmatöltelék. (Nálunk a század első negyedében a vagányzsargon "darizó mangár"-oknak nevezte az ilyeneket.) Az anya finom lelkű, zongorázni művész fokón tudó, művelt zenetanárnő, aki férje helyett is pénzt keres, amíg el tudja viselni ezt a férjet. Az apa a nagyon értelmes fiút pénzkeresésre akarja szoktatni, hogy majd ő tartsa el a családot. Kiveszi az iskolából és pénzbeszedőnek adja egy ingatlanügynökséghez. Ezt is jól csinálja, és idővel hasznára lesz, hogy megismeri a titkos jövedelmek természetrajzát is. Ennél azonban fontosabb a számára, hogy minél többet tanuljon. Anyjától korán megtanulja a hangjegyeket, hamar tud zongorázni, belekap egyéb hangszerekbe is. Sokkal hamarabb lesz zenekritikus, mint író. Emellett azonban minden szabadidejét a közkönyvtárakban tölti. A történelemtől természettudományig minden érdekl. Egyszerre ismeri meg napi munkája közben a nyomort, és olvasás közben a régi és az újabb utópista szocialistákat Morus Tamástól Owenig és Saint-Simonig. Mindeközben, hogy testét erőnlétben tartsa, boksolni tanul. Idővel sportolókörökben bokszbajnoknak is tartják. Rövid évekkel később, már Londonban szocialista népgyűléseken hol szónok, hol rendfenntartó rendezőgárdista. Egy ifjúkori ismerőse sok évvel később azt vallja, hogy "jobban féltünk az öklétől, mint érveitől". Még ifjú ember, amikor elkövetkezik a családi törés. Anyja egy Dublinban hangversenyező zongoraművész szeretője lesz, és amikor az hazamegy, az asszony vele szökök. Magával viszi leánygyermeküket. Meg tud ő élni zenetanításból Londonban is. A fiú kettesben marad léha apjával, aki elveszi pénzét, amelyet munkával keres. Azt is szeretné, ha a fiú cimborája lenne ivásban, kártyában. Ez elől szökök el mindörökre az ifjú Shaw. El se köszön apjától, nem szól munkahelyén se, összegyűjtött kis pénzén hajójegyet vált és egyenest Londonba megy. Soha többé nem látja apját. Anyja meg úgy fogadja, mintha el se szakadtak volna egymástól. Ágy, asztal várja. Ha új ruha kell, az anya azonnal vesz neki. A jól kereső zenetanárnő soha meg se kérdi, miből él, mit csinál. A lakásban példátlan rendetlenség van. A konyhában azonban szakácsnő tevékenykedik, s aki déltájban az asztalukhoz ül, annak behozza az ebédet. Amikor előkerül az a nő, aki hamarosan az akkor már újságíró, zenekritikus, szocialista pártszervező felesége lesz, a főbérllő-anyja azonnal úgy fogadja, mint leányát. És az anya szeretője, a nagynevű művész, akiről Shaw úgy emlékezik majd, hogy jobb apja volt, mint az igazi, a fiú mellé álló leányt szintén azonnal leányának tekinti. De akkorra már jól fizetett állása van, tisztelt közéleti férfi, tehát saját lakást vesznek ki, s amint lehet, házat is vesznek, ahol a feleség rendet és tisztaságot tart, rendben tartja férje öltözékeit is. Szerető és szeretett anyósa a riasztó ellen-példa: Shaw pedig egyformán élvezi anyja rendetlenségét és felesége pedáns rendszeretét. Kezdhethet már író lenni. Zenészekről és írókról írt kötetnyi tanulmánya feltűnést kelt. Művészek és ifjú politikusok körében írókkal is összebarátkozik. Előbb a még dublini gyermekkora óta ismert, ugyancsak ír Oscar Wilde-dal, majd a tanítónak készülő, de egyre inkább íróvá váló H. G. Wellsszel, akivel majd együtt alapítják meg azt a Fabiánus Társaságot, amelynek tagjai békés úton, osztályharc nélkül akarják megteremteni a szocializmust. Ez időben már regényekkel is próbálkozik, amelyek egyelőre nem érdeklik a kiadókat. Évek múlva, amikor Shaw már neves drámaíró, a korábbi regényeket is szívesen fogadják a kiadók és az olvasók is. Így telik el az első 40-42 esztendő. Ez is fontos ahhoz, hogy megtalálja a saját, sikereket arató hangját.

Két feltűnést keltő kritikasorozatával lép az irodalmi életbe. Az első Wagner zenedrámáiról, a másodikat Ibsen drámáiról írta. A közönség és a kritika indulatos ellenszenvvel fogadta mindkét nagy újítót. Shaw igen nagy zeneértéssel elemezte végig Wagner valamennyi színpadi zenés művét. Felismerte, hogy ez a zeneszerző kitűnő költő és drámaszerző. A drámák tartalmát, szövegét esztétikai, történelmi és politikai szempontból elemezte, kimutatva, hogy a zene hogyan fejezi ki az eszmei mondanivalókat. Shaw ezekkel az elemzésekkel nagy feltűnést keltett, majd diadalmaskodott. Az is érdekes, hogy a küzdelmet nem a saját nevében kezdte. A szerkesztő, aki közölte folyóiratában, úgy vélte, hogy angol olvasó ezeket a szempontokat nem fogadja el angol kritikustól. Javasolta tehát, hogy válasszon egy írói álnevet, lehetőleg olaszt, az olaszokról elhiszik, hogy értenek a zenéhez. Így már az első cikk szerzőjének Cornata Basso nevet adtak. Ez olaszul hangzott, és nagyon kevesen vették észre, hogy ez olaszul "Mély Trombitát" jelent. A megtévesztés akkor derült ki, amikor a sikeres kritikák együtt kötetben jelentek meg ilyenformán: "Cornata Basso kritikái Richard Wagnerről, írta G. B. Shaw". Ekkorra már egyre többen kezdték ismerni és kedvelni Wagnert, Shaw-ról pedig elhitték, hogy igazi, szakszerű kritikus. Ezért az Ibsenről szóló kritika-sorozat már a saját nevében jelenhetett meg. Ez is áttörés volt. Ibsentől nem csak idegenkedtek, de kemény kritikája a polgári élet hazugságairól Európa-szerte felháborodást keltett. Shaw komoly tartalmú, de szellemes hangvételi írásai ugyan meghökkentőek voltak, de gondolkodásra késztettek. Elő is segítették Ibsen befogadását.

Jó ideig újságírónak és politikusnak ismerték. A különböző hírlapokban és folyóiratokban zene-, színi- és irodalomkritikusként tartották számon. Igen jó szakembernek ismerték el. Politikus vitacikkeit ugyan érdeklődve olvasták, de nemcsak jobbról, hanem balról is vitába szálltak vele. Ő magát kezdettől mindvégig szocialistának tudta és mondta. Ez ellene bősztette nemcsak a konzervatívokat, hanem a haladó-liberális polgárokat is. Balról sok kifogás érte fabiánus álláspontja miatt. A fabiánusok békés úton képzelték el az osztály nélküli társadalom megvalósítását. Hirdették, hogy a lassú tempó, a halogatás előbb-utóbb eredményre vezet és nem jár emberáldozattal. Ezért nevezték el magukat az ókori híres Fabiusról, akinek már a maga korában "Halogató", latinul "Cunctator" volt a jelzője. Ezzel se a szociáldemokraták, még kevésbé később a kommunisták nem értettek egyet. De fontos szövetségesnek ismerték el. A Szovjetunió kritikája bár fenntartásokkal, de elismeréssel szólt róla. Konok szocialista volt, de kommunista nem lett. Azt azonban elfogadta és vállalta, hogy amikor már a második világháború után megalakult az "Angol-Szovjet Baráti Kör", őt kérték fel tiszteletbeli elnöknek.

Ehhez azonban még világhíres drámaírónak kellett lennie. Későn, de nem elkésve az is lett. Újságíró kollégája biztatta, hogy írjon drámát. Vitacikkei alapján el tudta képzelni, hogy hatásos dialógusokat tud írni. Meg is írta, s amikor azután kész lett, a biztató kolléga visszariadt, és sokáig egyetlen színház se merte bemutatni. Ez volt a "Warrenné mestersége". Jó tíz évig magántársaságban se merték bemutatni, és két évtizednek kellett elteltie, amíg színházban - hangos botrányok közt - először játszották. Addigra már rég népszerű volt a kontinensen, sőt, már sikerei voltak otthon is egyéb darabjaival. Ezt azonban a könnyen botránkozó angol közönség, kritika és az egész irodalmi-színházi világ botránkoztatóan erkölcstelennek tartotta. Holott az erkölcstelenség megbélyegzése volt és maradt azóta is. Warrenné ugyanis tisztes gazdag asszony, de csak később fedezi fel a leánya, hogy vagyona és jövedelme onnét származik, hogy jól menő bordélyháza van. Üzlettársa pedig egy pap. A leány többé nem akarja elfogadni a jómódot, szégyelli, hogy neveltetésére és műveltségére ez a piszkos jövedelem

adott lehetőséget. Ez az összeütközés anya és leánya közt izgalmas cselekményben bontakozik ki. Shaw is úgy járt, mint korábban Ibsen: az erkölcstelenségeket leleplező és megbélyegző drámáit előbb botrányok közt elutasították, majd kevés évtized múltán lelkesedtek értük. Egész sor színjátéka komoly kritika a polgári élet hazugságai ellen. Ibsen azonban drámái, gyakran tragikus hangon ítélik, Shaw nevetve és nevettetve vígjátékokban tart tükröt nézői elé. Közben történelmi komédiákat is ír. A "Caesar és Cleopatra" az ókori hódítókkal együtt a jelenbéli hódítókat - például Angliát - is leleplezi. Ez a római tárgyú komédia mégis sikeres volt, de az igazi remekmű, "Az ördög cimborája" olyan botrányt váltott ki, hogy Angliában nem is játszották, miközben Amerikában nemzeti drámának tekintik. Tudniillik az amerikai szabadságharc idején játszódik, fegyverrel állnak egymással szemben a gyarmatosító angolok és a szabadságukért küzdő amerikaiak. A nagyon komoly hangú vígjáték pedig egyértelműen Amerika-párti. A XX. század egyik legjobb, legszebb történelmi drámája. De még jobb, még szebb a két világháború közt írt remekmű - a "Szent Johanna" -, amely sokak szerint nemcsak Shaw, de az évszázad legnagyobb színjátéka.

Addig azonban kalandos volt a szerző útja. Az első világháborúban nyíltan hirdette pacifista voltát. Le merete írni, hogy ő a német szegény embert ugyanúgy szereti, mint az angol szegény embert, és az angol imperializmust semmivel se tartja jobbnak, mint a német imperializmust. Erre hivatalosan eltiltották a drámaírástól, illetve attól, hogy az irodalomban egyáltalán a neve is említessék. Ez se rendítette meg. Nem is tagadta, hogy hazai és külföldi színházi sikerei hoztak annyit, hogy évekig is meg tud élni, ki tudja várni, amíg rájönnek, hogy neki van igaza. Persze a háború végével azonnal még népszerűbb lett. Ez időben, a két világháború közt írta legremekebb színjátékait. És a "Szent Johanna" bemutatása óta a műfaj klasszikusának számít. A franciák hősnőjében nem a szentet, hanem a nép szabadságának hőst mutatja be. Mesteri módon játszik a tragikus és vígjátéki jelenetekkel. A komor tragédia egy furcsa komédiával végződik, akár csak a görög tragédiák a befejező szatírájattal. Johanna vértanúhalála után az alvó király azt álmodja, hogy a halott hősnő visszatér. Mindenki ünnepli, azt is közlik vele, hogy éppen szentté avatják. Erre a mennyekbe emelt hősnő kilátásba helyezi, hogy akkor fel fog támadni. Erre mindenki megijed, mert nyilvánvaló, ha újra köztük lenne és megint a nép élére állna, akkor kénytelenek lennének újra máglyára vinni. Ez azonnal világsiker lett, ma is az. A szerző világszerte népszerű volt már. Színészek és főleg színésznők versengtek hatásos szerepeiért. Két világhíres színművésznő is volt szerelmes barátságban vele. Leveleztek is egymással otthon, Londonból Londonba. Shaw nagyon szellemes levélíró volt, de barátnői sem maradtak el tőle. Minden levelük megmaradt. Idővel Shaw könyvekben adta ki mind a két levélváltását. Mind a kettő a művészi-irodalmi élet kitűnő dokumentuma. Shaw nagyon okos felesége is jól mulatott rajtuk. A londoni közönség pedig legalábbis sejtette, hogy a nagy szakállú, örökké fiatalos író egyéb hölgyekkel is bizalmas barátságban lehet, miközben jó férj hírében áll. - Egy ízben egy újságíró megkérdezte Shaw feleségét, mit tud férje titokban tartott életéről. A bölcs és szellemes asszony ezt válaszolta: "Jó nevelésű férfi és asszony nem érdeklődik házastársa másokra tartozó érzelmeiről és olyan sétálgatásairól, amelyeket nem kíván otthon közölni" (nyilván sok férfi sajnálja, hogy nem ilyen felesége van).

Fél évszázad drámái terméséből egész sor remekművet lehet kiválogatni. De a játékosan könnyed komédiák jó része is a halhatatlanok listájához tartozik. A második világháború után leginkább időszerű politikai témákat formál komédiává. Néha azonban megint visszafordul a múltba, egészen a végső, a Newtonról szóló komédiáig. Ünnepezt íróként halt meg, akit

életében is, halála óta is sokan ócsároltak, lebecsültek, ellenségnek tartottak. Életében sem ártott neki a szidalom, halála óta még kevésbé.